

คณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีสกับความสัมพันธ์ระหว่างฝรั่งเศส-สยาม

ค.ศ. 1667-1685

Missions Étrangères de Paris and the Relation between France and Siam,

c. 1667-1685

ธิษณา วีรเกียรติสุนทร¹

บทคัดย่อ

ในการศึกษาประวัติศาสตร์อยุธยา ประเด็นเรื่องความสัมพันธ์สยาม-ฝรั่งเศสในรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์มหาราชเป็นประเด็นหนึ่งที่มีการศึกษามากอย่างต่อเนื่อง ในบทความฉบับนี้ ผู้ศึกษาจะศึกษาสาเหตุที่ทำให้พระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ทรงให้ความสนพระทัยราชอาณาจักรสยามผ่านบทบาทของบาทหลวงคณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส (Missions Étrangères de Paris) ผลการศึกษาพบว่า ความขัดแย้งระหว่างบาทหลวงคณะนี้กับบาทหลวงในระบบสิทธิอุปถัมภ์ (Padroado) ของกษัตริย์โปรตุเกส เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้บาทหลวงคณะมิสซังฯ พยายามแสวงหาความช่วยเหลือจากราชสำนักฝรั่งเศสของพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 และใน ค.ศ. 1684 บาทหลวงเบนิญ วาเชต์ (Bénigne Vachet) ได้ร่างหนังสือชี้แจงว่า เพราะเหตุใดพระองค์ต้องติดต่อกับสยามประเทศ แม้เนื้อหาในจดหมายหลายตอนจะไม่เป็นความจริง แต่เอกสารดังกล่าวและการดำเนินงานของบาทหลวงวาเชต์ทำให้พระเจ้าหลุยส์ที่ 14 แต่งตั้งเชอวาลิเยร์ เดอ ชอ몽 (Chevalier de Chaumont) มายังกรุงสยามใน ค.ศ. 1685

คำสำคัญ: บาทหลวงคณะมิสซังต่างประเทศ สยาม ฝรั่งเศส

¹อาจารย์ประจำภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง และนักวิจัยโครงการวิจัย “ปริทรรศน์ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้” ในความสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

Abstract

The relation between Siam and France in the reign of King Narai the Great is one of the most researched topics of Ayudhya studies. In this article, the author attempt to study why Louis XIV was interested in Siam by considering the role of Missions Étrangères de Paris (MEP). It is found that because of the conflict between MEP and Padroado priests, MEP priests seeked for the support of Louis XIV court. In 1684 Bénigne Vachet wrote a letter which explained why French king should have a contact with Siam. Although the letter was full of lie, this document and the role of Vachet pushed on Louis XIV to send his ambassador to Siam in 1685.

Keyword: Missions Étrangères de Paris, Siam, France

บทนำ

ในการศึกษาความสัมพันธ์สยาม-ฝรั่งเศสในรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์มหาราช (ค.ศ. 1656-1685) มีประเด็นศึกษาที่นักวิชาการให้ความสนใจอย่างต่อเนื่องอยู่หลายประเด็นด้วยกัน อาทิ เพราะเหตุใดสมเด็จพระนารายณ์ฯ จึงทรงให้ความสนใจกับฝรั่งเศสมากเป็นพิเศษ หรือประเด็นศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างสยามกับฝรั่งเศสในช่วงปลายรัชกาล ซึ่งเป็นไปอย่างแนบแน่นมากที่สุด เพราะทั้งสองฝ่ายต่างแลกเปลี่ยนคณะราชทูตกันถึง 5 คณะ (ไม่นับรวมผู้แทนสยามที่ไปปารีสใน ค.ศ. 1684) ในช่วงเวลาเพียง 8 ปี อย่างไรก็ตามก็ดียังมีอีกประเด็นหนึ่งที่ยังไม่มีการศึกษา

มากนัก นั่นคือ เพราะเหตุใดพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 (Louis XIV ค.ศ. 1638-1715) จึงทรงให้ความสำคัญกับราชสำนักสยาม จนถึงขั้นส่งคณะราชทูตมาเจริญพระราชไมตรีกับสมเด็จพระนารายณ์ฯ ถึง 2 ครั้ง ดังนั้น ในบทความฉบับนี้ ผู้เขียนจึงมุ่งเน้นที่จะหาคำตอบดังกล่าว โดยศึกษาควบคู่ไปกับบทบาทของบาทหลวงคณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส (Missions Étrangères de Paris) ผู้มีบทบาทสำคัญในการสร้างสายสัมพันธ์ระหว่างสองราชสำนักผ่านประเด็นศึกษา 3 ประเด็น คือ กรุงศรีอยุธยาในบริบทความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ใครคือบาทหลวง

คณะมิสซังต่างประเทศ และศาสนา อำนาจ และความลวง: การสร้างความสัมพันธ์ฝรั่งเศส-สยามของบาทหลวงคณะมิสซังต่างประเทศ ระหว่าง ค.ศ. 1667-1685

กรุงศรีอยุธยาในบริบทความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

เมืองอโยธยาเป็นชุมชนการค้าที่มีความสำคัญมาตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 14 เป็นอย่างน้อย สมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 (พระเจ้าอู่ทอง ค.ศ. 1351-1369) จึงทรงเลือกชุมชนแห่งนี้เป็นที่ตั้งราชธานีของพระองค์ใน ค.ศ. 1351 ด้วยความสำคัญทางการค้าและการเมือง ชาวอยุธยาจึงมีปฏิสัมพันธ์กับชาวต่างชาติหลากหลายกลุ่มมาตั้งแต่ต้น การติดต่อสัมพันธ์ดังกล่าวนี้สามารถแบ่งออกเป็นสองระดับ คือ ระดับประชาชน และระดับราชสำนัก ซึ่งสามารถแบ่งรัฐที่ติดต่อกับสยามประเทศได้เป็นสามกลุ่ม คือ รัฐเพื่อนบ้าน รัฐในเอเชีย และชาติตะวันตก แต่ในที่นี้ผู้เขียนจะเน้นเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างสยามกับชาติตะวันตกเท่านั้น

ความสัมพันธ์ระหว่างสยามกับชาติตะวันตกเริ่มต้นขึ้นใน ค.ศ. 1511 เมื่อดูอาร์เต เฟอนันดีซ (Duarte Fernandez) ผู้แทนชาวโปรตุเกสเดินทางเข้ามาถวายพระราชสาส์นแด่สมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2 (ค.ศ. 1492-1529) (ปรีดี พิศภูมิวิถี, 2552, หน้า 217) หลังจากนั้นชาวสเปน (ค.ศ. 1594) ดัตช์ซึ่งเข้ามาในนามของบริษัทอินเดียตะวันออกของดัตช์ (Vereenigde Ost-Indische Compagnie) หรือ วีไอซี (VOC) (ค.ศ. 1604) อังกฤษหรือบริษัทอินเดียตะวันออกของอังกฤษ (East India Company) หรือ อีไอซี (EIC) (ค.ศ. 1612) และฝรั่งเศส (ค.ศ. 1662) ได้เริ่มทยอยเข้ามาติดต่อค้าขาย เจริญพระราชไมตรีและเผยแผ่พระคริสต์ธรรมในราชธานีแห่งสยามประเทศอย่างต่อเนื่อง แต่หากพิจารณาถึงบทบาท และความสำคัญของแต่ละชาติในพระนครศรีอยุธยา พบว่า ชาวดัตช์นั้นมีบทบาทโดดเด่นที่สุด เนื่องจากได้เข้ามา มีบทบาททางการเมืองและเศรษฐกิจเป็นอย่างมากจนกระทั่งการเสียกรุงศรีอยุธยาให้แก่พม่าใน ค.ศ. 1767 (Bhawan Ruangsilp, 2007) แม้ความสัมพันธ์ระหว่างสยามกับชาติตะวันตก

สมัยอยุธยาจะเน้นไปที่การค้าและการทูต แต่ในบางครั้งพบว่า ปัญหาเรื่องผลประโยชน์ทางการค้าได้นำมาซึ่งความขัดแย้งทางการเมือง อาทิ ข้อพิพาทระหว่างวีโอซีกับขุนนางอยุธยา โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับออกญาพิชัยตรณฤทธิ์ ระหว่าง ค.ศ. 1661-1664 ทำให้ข้าหลวงใหญ่ที่ปัตตาเวียตัดสินใจส่งเรือ 2 ลำมาปิดปากอ่าวสยามไว้ ท้ายที่สุดสมเด็จพระนารายณ์ฯ ทรงยุติข้อขัดแย้งด้วยการยอมลงนามในสนธิสัญญาสยาม-ดัตช์ (Siamese-Dutch Treaty ค.ศ. 1664) (Dhiravat na Pombejra, 2003, pp. 291-306) ต่อมาสนธิสัญญานี้บับดังกล่าวได้ก่อให้เกิดข้อถกเถียงในวงวิชาการเป็นอย่างมาก

ก่อนหน้านี้ นักประวัติศาสตร์เชื่อว่า สนธิสัญญาสยาม-ดัตช์ ค.ศ. 1664 เป็นสนธิสัญญานับแรกที่ทำให้สยามเสียเปรียบทางการทูต และเป็นครั้งแรกที่สยามต้องเสียสิทธิสภาพนอกอาณาเขตให้แก่ชาติตะวันตก ดังนั้น ด้วยความหวั่นเกรงอำนาจของวีโอซี ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างสยามกับวีโอซีในรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์ฯ พลอยเสื่อมลงไปด้วย และทำให้พระองค์ทรงพยายามแสวงหาพันธมิตรมาคานอำนาจวีโอซี และ

ตัวเลือกที่น่าสนใจมากที่สุดสำหรับสมเด็จพระนารายณ์ฯ คือ ฝรั่งเศส (Hutchinson, 1985) ต่อมา นิธิ เอียวศรีวงศ์ได้นำเสนอแนวคิดที่น่าสนใจไว้ในหนังสือเรื่อง **การเมืองไทยสมัยพระนารายณ์** ว่า สมเด็จพระนารายณ์ฯ ทรงไม่ได้ต้องการเป็นมิตรกับฝรั่งเศสเนื่องด้วยปัจจัยภายนอก แต่มีเหตุผลสำคัญมาจากปัจจัยภายใน นั่นคือ พระองค์ทรงขึ้นครองราชย์ภายหลังการแย่งชิงอำนาจในหมู่เจ้านายถึงสองครั้ง และทรงไม่ไว้วางพระทัยขุนนางสยามเท่าใดนัก จึงทรงดึงชาวต่างชาติคือ ชาวฝรั่งเศส ซึ่งเป็นคนกลุ่มใหม่ในพระนครศรีอยุธยา และไม่มีผลประโยชน์หรือฐานอำนาจทางการเมืองใดเข้ามาเป็นพันธมิตร เพื่อคานอำนาจกับกลุ่มการเมืองภายในนั่นเอง (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2549)

เนื่องด้วยงานศึกษามักจะมุ่งเน้นไปที่ความพยายามในการหาคำตอบว่า เพราะเหตุใดสมเด็จพระนารายณ์ฯ จึงทรงสนพระทัยที่จะติดต่อกับฝรั่งเศส ดังนั้น ในบทความฉบับนี้ผู้เขียนจะศึกษาหาคำตอบในประเด็นที่ว่า เพราะเหตุใดพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 จึงสนใจสยามจนกระทั่งส่งเชอวาลิเยร์ เดอ ชอ몽 (Chevalier de Chaumont) และคณะมายัง

สยามซึ่งอยู่ห่างจากฝรั่งเศสกว่าครึ่งโลก คณะราชทูตชุดนี้ไม่เพียงแต่จะเป็น คณะราชทูตฝรั่งเศสชุดแรกที่เดินทางมายัง พระนครศรีอยุธยาเท่านั้น แต่ยังเป็น คณะราชทูตฝรั่งเศสชุดแรกที่เดินทางมายัง โลกตะวันออกอีกด้วย ในการศึกษาประเด็น ดังกล่าวนี้นักเขียนจะศึกษาควบคู่ไปกับการดำเนินงานของบาทหลวงคณะมิสซัง ต่างประเทศ ซึ่งเป็นคนกลางในการสร้างสาย สัมพันธ์ระหว่างราชสำนักสยามกับฝรั่งเศสใน รัชกาลสมเด็จพระนารายณ์ฯ ขึ้น

ใครคือบาทหลวงคณะมิสซังต่างประเทศ

ในปลายคริสต์ศตวรรษที่ 14 โปรตุเกส เริ่มศึกษาและพัฒนาวิทยาการการเดินทางเรือ ระยะไกล และออกสำรวจดินแดนต่าง ๆ เพื่อแสวงหาเส้นทางมายังหมู่เกาะเครื่องเทศ ทางตะวันออก อันเป็นจุดเริ่มต้นของยุคแห่ง การสำรวจและค้นพบ (The Age of Discovery and Exploration) ในท้ายที่สุดวาสโก ดา กามา (Vasco da Gama) นักเดินเรือโปรตุเกสเดินทาง มาถึงเมืองกาลิกัต (Calicut) ในอินเดียได้ สำเร็จใน ค.ศ. 1498 และต่อมาชาวโปรตุเกส ได้ตั้งศูนย์กลางทางการเมืองและการค้าใน

โลกตะวันออกขึ้นที่เมืองกัว (Gao) ก่อนที่ใน ค.ศ. 1511 โปรตุเกสได้เข้ายึดเมืองมะละกา ศูนย์กลางการค้าสำคัญของเอเชียตะวันออก เฉียงใต้ อันถือเป็นจุดเริ่มต้นของการเข้ามา ของโปรตุเกสในภูมิภาคแห่งนี้

ในปีเดียวกันคณะราชทูตโปรตุเกส ชุดแรกเดินทางมายังสยาม ซึ่งสมเด็จพระ รามาธิบดีที่ 2 ทรงให้การต้อนรับเป็น อย่างดี หลังจากนั้นชาวโปรตุเกสได้เดิน ทางเข้ามา และตั้งถิ่นฐานในกรุงสยามอย่าง ต่อเนื่อง ในบรรดาชาวโปรตุเกสเหล่านี้ บาทหลวงหรือนักบวชในคริสต์ศาสนานิกาย โรมันคาทอลิกเป็นคนอีกกลุ่มหนึ่งที่มี บทบาทในสังคมสยามเป็นอย่างมาก จนกระทั่งเหตุการณ์เสียกรุงศรีอยุธยาให้แก่ กองทัพพม่าใน ค.ศ.1767 (Smith, 2011) บาทหลวงในกรุงสยามมีอยู่หลายกลุ่มด้วยกัน อาทิ ฟรานซิสกัน (Franciscan) โดมินิกัน (Dominican) ออกัสติน (Augustine) รวมไปถึงคณะเยซุอิต (Jesuit) ซึ่งทั้งหมดเป็นบาทหลวง ในระบบสิทธิอุปถัมภ์ (Padroado) ของกษัตริย์ โปรตุเกส ระบบสิทธิอุปถัมภ์ เป็นระบบ ความสัมพันธ์ระหว่างศาสนจักรกับฝ่าย อาณาจักรรูปแบบหนึ่ง โดยสันตะปาปาจะมอบ

อำนาจหรือสิทธิพิเศษต่าง ๆ ให้แก่ฆราวาสที่สนับสนุนการทำงานของศาสนจักร เริ่มต้นขึ้นอย่างน้อยในคริสต์ศตวรรษที่ 5 (Surachai Chumsripan, 1990, pp. 24-25)

ต่อมาในปลายคริสต์ศตวรรษที่ 15 โปรตุเกสและสเปนได้แข่งขันกันขยายอำนาจนอกทวีปยุโรป สันตะปาปาอเล็กซานเดอร์ที่ 6 (Alexander VI ค.ศ. 1492-1503) เกรงว่าการแข่งขันดังกล่าวจะนำมาซึ่งข้อพิพาทระหว่างมหาอำนาจทั้ง 2 ฝ่าย จึงสนับสนุนให้มีการลงนามในสนธิสัญญาทอร์เดซิลลาส (Treaty of Tordesillas) ค.ศ. 1494 เพื่อแบ่งเขตอิทธิพลนอกทวีปยุโรป ในขณะที่เดียวกันสันตะปาปายังมอบอำนาจทางการเมือง และสิทธิผูกขาดทางการค้าให้แก่โปรตุเกสและสเปน รวมทั้งยังมอบสิทธิอุปถัมภ์หรืออำนาจในการส่งนักบวชมาเผยแผ่ศาสนา อำนาจจัดการดูแลการพระศาสนา และคริสต์ศาสนิกชนนอกทวีปยุโรปให้กษัตริย์สเปนและโปรตุเกสด้วย สเปนจึงมีอำนาจในทวีปอเมริกาและหมู่เกาะฟิลิปปินส์ ในขณะที่โปรตุเกสมีอำนาจในบราซิลและทวีปเอเชีย รวมไปถึงพระนครศรีอยุธยาด้วย ดังนั้น ในบทความฉบับนี้ ผู้เขียนจึงจะขอเน้นไปที่บทบาทและ

สิทธิอุปถัมภ์ของโปรตุเกส ซึ่งมีอำนาจในการจัดการทางศาสนาในราชอาณาจักรสยาม

หลังจากศาสนจักรได้มอบอำนาจเต็มทางศาสนาให้กษัตริย์โปรตุเกส จึงทรงตั้งสังฆราชแห่งเมืองกัวขึ้นเป็นผู้ดูแลฝ่ายสงฆ์ในแถบนี้โดยตรง อย่างไรก็ดี แม้ระบบสิทธิอุปถัมภ์จะให้อำนาจแก่กษัตริย์เป็นอย่างมาก แต่อำนาจนี้ก็กลายมาเป็นอุปสรรคต่อการเผยแผ่ศาสนาออกนอกทวีปยุโรป ทั้งนี้เพราะ

ประการที่ 1 กษัตริย์โปรตุเกสทรงคำนึงถึงแต่เพียงสิทธิของพระองค์ แต่กลับทรงละเลยหน้าที่ที่พึงปฏิบัติ เจ้าหน้าที่บ้านเมืองยังเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับฝ่ายศาสนจักรอยู่บ่อยครั้ง กษัตริย์ทรงปล่อยให้ตำแหน่งสังฆราชประจำสังฆมณฑลหลายตำแหน่งว่างลง แต่งตั้งนักบวชที่ไม่มีคุณสมบัติเข้าดำรงตำแหน่งสำคัญต่าง ๆ รวมทั้งยังทรงไม่จัดสรรเงินอุดหนุนกิจการของคณะบาทหลวงอีกด้วย นอกจากนี้ กษัตริย์โปรตุเกสยังสงวนสิทธิในการรับรองสมณสาส์นของสันตะปาปาก่อนจะประกาศใช้ อีกทั้งยังมีการใช้อำนาจในทางที่ผิดในดินแดนได้ปกครอง ทำให้ชาวพื้นเมืองเกลียดชังชาวผิวขาวและศาสนาของชาวผิวขาวด้วย (โรแบร์ต โกสเต,

2549, หน้า 163)

ประการที่ 2 โปรตุเกสมีประชากรอยู่ไม่มากนัก จึงไม่มีบาทหลวงมากพอที่จะดำเนินงานนอกทวีปยุโรป ดังนั้น กษัตริย์โปรตุเกสจึงทรงขอความช่วยเหลือจากบาทหลวงต่างชาติให้เข้ามาร่วมงาน ทว่าบาทหลวงทั้งหมดต้องอยู่ภายใต้อำนาจของผู้ปกครองชาวโปรตุเกส ทำให้เกิดปัญหาการเลือกปฏิบัติ อันนำมาซึ่งความแตกแยกในหมู่บาทหลวงที่บั่นทอนประสิทธิภาพในการดำเนินงานของพวกเขาในตะวันออกเป็นอย่างมาก (Wirth, 1988, pp. 89-90)

ประการที่ 3 แม้โปรตุเกสและสเปนจะทำสนธิสัญญาตอร์เดซิยาส ทว่าในปลายคริสต์ศตวรรษที่ 16 สนธิสัญญาดังกล่าวกลับไม่มีผลในทางปฏิบัติ เพราะชาติตะวันตกอื่น ๆ เช่น อังกฤษ ดัตช์ เดนมาร์ก และฝรั่งเศสได้ออกสำรวจดินแดนและค้าขายนอกทวีปยุโรปเช่นกัน โปรตุเกสจึงต้องเผชิญหน้ากับคู่แข่งที่เป็นชาวตะวันตก นอกจากนี้ ใน ค.ศ. 1580 โปรตุเกสเริ่มอ่อนแอลง เนื่องจากพระเจ้าเซบาสเตียนที่ 1 (Sebastian I ค.ศ. 1557-1578) สวรรคต โดยปราศจากรัชทายาท ทำให้พระเจ้าฟิลิปที่ 2 (Philip II ค.ศ. 1556-

1598) แห่งสเปน พระญาติขึ้นครองบัลลังก์โปรตุเกสไปโดยปริยาย (Burmingham, 1993, p. 33) โปรตุเกสจึงถูกดึงให้เข้าไปพัวพันกับความขัดแย้งระหว่างสเปนกับชาติตะวันตกอื่น ๆ รวมทั้งเนเธอร์แลนด์ ซึ่งในขณะนั้นทำสงครามประกาศอิสรภาพกับสเปน (War of Dutch Independence ค.ศ. 1568-1648) อันผลักดันให้ชาวดัตช์ตั้งวีไอซีขึ้นเพื่อค้าขายทางทะเลกับตะวันออกโดยตรง ต่อมาบริษัทการค้าแห่งนี้ได้กลายมาเป็นคู่แข่งทางการค้าที่สำคัญของโปรตุเกสในเวลาอันรวดเร็ว (Israel, 1998, pp. 129-276) นอกจากนี้ ชาวดัตช์ซึ่งนับถือศาสนาคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์ (Protestant) ยังเข้าขัดขวางการทำงานของนักบวชคาทอลิกในหลายโอกาสอีกด้วย

ด้วยปัญหาดังที่กล่าวมานี้ ประกอบกับกระแสของการปฏิรูปศาสนา (Reformation) ในต้นคริสต์ศตวรรษที่ 16 ทำให้ฝ่ายศาสนาจักรคาทอลิกพยายามปฏิรูปสถาบันให้เข้มแข็ง เพื่อตอบโต้กระแสการปฏิรูปศาสนา (Merriman, 2004, pp. 85-122) และส่งเสริมการเผยแผ่พระคริสต์ธรรมในดินแดนโพ้นทะเลเพื่อทดแทนชาวคาทอลิกที่สูญเสียไปจากการปฏิรูปศาสนา อีกทั้งยังทรงพยายามดึงอำนาจ

ทางศาสนานอกยุโรปกลับคืนด้วยวิธีต่าง ๆ ดังเช่น ใน ค.ศ. 1622 สันตะปาปาเกรกอรีที่ 15 (Gregory XV ค.ศ. 1621-1623) ทรงตั้งสมณกระทรวงเพื่อการเผยแผ่ความเชื่อ (Propaganda Fide) ขึ้น เพื่อดูแลการพระศาสนานอกทวีปยุโรปโดยตรง (Guennou, 1986, pp. 14-15)

ใน ค.ศ. 1658 สันตะปาปาอเล็กซานเดอร์ที่ 7 (Alexander VII ค.ศ. 1655-1667) ทรงแต่งตั้งปีแอร์ ลอมแบร์ต เดอ ลา ม็อตต์ (Pierre Lambert de la Motte) เป็นสังฆราชแห่งเบริธ (Béryte) และฟร็องซัวส์ ปาลู (François Pallu) เป็นสังฆราชแห่งเฮลิโอโพลิส (Héliopolis) ต่อมาใน ค.ศ. 1660 ทรงตั้งอิกญาซิโอ โกโตลันดี (Ignacio Gotolandi) เป็นสังฆราชแห่งเมเทลโลโพลิส (Métellopolis) ทำหน้าที่เป็นผู้แทนสันตะปาปาดูแลพระศาสนาในโคชินจีน ดังเกียและจิน อันเป็นที่มาของคณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส (โรแบต์ โกสเด, 2549, หน้า 67) ก่อนออกเดินทางใน ค.ศ. 1659 สมณกระทรวงเพื่อการเผยแผ่ความเชื่อได้มีคำสั่งไปยังสังฆราชทั้งสามคน คือ ให้บาทหลวงที่เป็นชาวพื้นเมือง และพยายามปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมและความเป็นอยู่ของผู้คน รวมทั้งห้ามเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับกิจการ

ภายในดินแดนนั้น ๆ และตัดสินใจเรื่องใด ๆ โดยปราศจากความเห็นชอบจากสันตะปาปา

สันตะปาปายังมีรับสั่งให้คณะบาทหลวงแยกย้ายกันเดินทาง และให้หลีกเลี่ยงเมืองท่าของโปรตุเกส เพราะเกรงว่าพวกเขาอาจถูกจับกุมเช่นบาทหลวงที่สันตะปาปาเคยส่งไปก่อนหน้านี้ ทำให้พวกเขาต้องเดินทางทางบก การเดินทางจึงล่าช้าไปมาก บาทหลวงชุดแรกคือ คณะของสังฆราชแห่งเบริธจึงเดินทางมาถึงพระนครศรีอยุธยาใน ค.ศ. 1662 เมื่อพวกเขาไปถึงก็ได้พบว่า เส้นทางในการเดินทางไปยังดังเกีย โคชินจีนและจินนั้นไม่ปลอดภัยนัก (Forest, 1998, p. 170) นอกจากนี้ยังเห็นว่าสยามเป็นสถานที่ที่กษัตริย์มีขันติธรรมทางศาสนาเป็นอย่างยิ่ง จึงตัดสินใจตั้งศูนย์กลางในการเผยแผ่ทางศาสนาของคณะมิสซังต่างประเทศในตะวันออก ณ ราชธานีแห่งนี้ และการตัดสินใจในครั้งนี้ของบาทหลวงฝรั่งเศสได้กลายเป็นจุดเริ่มต้นของความสัมพันธ์ฝรั่งเศส-สยามในเวลาต่อมา

ศาสนา อำนาจ และความลวง: บาทหลวงคณะ มิสซังต่างประเทศกับการสร้างความสัมพันธ์ ฝรั่งเศส-สยาม

แม้สังฆราชแห่งเบริชและคณะจะเดินทางเข้ามาในตะวันออก โดยหลีกเลี่ยงเมืองท่าของโปรตุเกสตามบัญชาของสันตะปาปา ทว่าข่าวคราวของพวกเขาก็ล่องรู้ไปถึงราชสำนักโปรตุเกสในท้ายที่สุด พระเจ้าอัลฟงซูที่ 6 (Alfonso VI ค.ศ. 1656-1683) จึงมีพระราชโองการให้เจ้าพนักงานโปรตุเกสจับกุมตัวบาทหลวงฝรั่งเศสส่งกลับมายังลิสบอนให้เร็วที่สุด (Launay, 2000, p. 130) ทว่าเจ้าพนักงานโปรตุเกสในอินเดียไม่อาจปฏิบัติตามได้ เพราะอำนาจของโปรตุเกสในอินเดียนั้นมีอยู่อย่างจำกัด จนทำให้คณะของสังฆราชแห่งเบริชสามารถเดินทางมาถึงพระนครศรีอยุธยาใน ค.ศ. 1662 ในระยะแรกข่าวเรื่องพระราชโองการของพระเจ้าอัลฟงซูที่ 6 ยังไม่เป็นที่ล่วงรู้ในหมู่ประชาคมโปรตุเกสในพระนครศรีอยุธยา พวกเขาจึงต้อนรับคณะบาทหลวงเป็นอย่างดี และให้บาทหลวงฝรั่งเศสพำนักอยู่ในหมู่บ้านโปรตุเกสเป็นการชั่วคราว (de Bourge, 2000, p. 117) อย่างไรก็ตามเมื่อทราบข่าวประชาคมโปรตุเกสต่างพยายาม

เข้าจับกุมอาคันตุกะของพวกเขาทันที ทว่าชาวโคชินจีน (เวียดนามใต้) ซึ่งเป็นศิษยานุศิษย์กลุ่มแรกของบาทหลวงคณะมิสซังต่างประเทศได้เข้าขัดขวาง และนำพวกเขาไปพักอาศัยในชุมชนของชาวเวียดนามใต้ (Launay, 2000, pp. 32-34)

หลังจากนั้นสังฆราชแห่งเบริชและคณะต้องประสบกับการคุกคามของประชาคมโปรตุเกสทั้งในและนอกกรุงสยามอย่างต่อเนื่อง ปัญหาระหว่างบาทหลวงต่างนิกายยังรุนแรงยิ่งขึ้น เนื่องจากลักษณะนิสัยของสังฆราชแห่งเบริชเองที่เป็นคนหัวรั้น ไม่ประนีประนอม และจงรักภักดีต่อสันตะปาปาอย่างมีเดบอด ดังนั้น บาทหลวงฝรั่งเศสจึงเริ่มดำเนินการเพื่อจะแสวงหาความช่วยเหลือจากภายนอก โดยในระยะแรกพวกเขามุ่งความสนใจไปที่สันตะปาปาและสมณกระทรวงเพื่อเผยแผ่ความเชื่อ ทว่าบาทหลวงฝรั่งเศสก็ทราบดีว่าโรมไม่อาจช่วยเหลือพวกเขาได้มากนัก บาทหลวงฝรั่งเศสจึงหันไปขอความช่วยเหลือจากราชสำนักอังกฤษ แต่เมื่อทราบว่าเสนาบดี ฌอง-บัปติสต์ โกลแบร์ต (Jean-Baptiste Colbert) ได้ตั้งบริษัทอินเดียตะวันออกของฝรั่งเศส (French East India Company) ขึ้น

ใน ค.ศ. 1664 พวกเขาจึงหวังพึ่งพาบริษัทฯ และพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 และได้ดำเนินงานต่าง ๆ จนกระทั่งเซอวาลิเยร์ เดอ โชมองราชทูตชุดแรกเดินทางมาจนถึงสยามใน ค.ศ. 1685 ในที่นี้ผู้เขียนจึงจะแบ่งการศึกษาประเด็นนี้ออกเป็น 3 ระยะ ระยะที่ 1 คือ ค.ศ. 1665-1667 เป็นช่วงเวลาก่อนที่บาทหลวงฝรั่งเศสจะเข้ามามีบทบาทในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างฝรั่งเศสกับสยาม ระยะที่ 2 ค.ศ. 1667-1684 เป็นช่วงแรกของการสร้างสัมพันธ์ไมตรีระหว่างฝรั่งเศสกับสยาม และ ค.ศ. 1885 การดำเนินงานของบาทหลวงเบนิญ วาเซต์ ซึ่งเป็นจุดสูงสุดของความพยายามของบาทหลวงคณะมิสซังต่างประเทศในการสร้างพระราชไมตรีระหว่างพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 กับสมเด็จพระนารายณ์ฯ

ระยะที่ 1 ค.ศ. 1665-1667 เป็นช่วงเวลาที่บาทหลวงคณะมิสซังต่างประเทศแสวงหาความช่วยเหลือจากสันตะปาปาและราชสำนักอังกฤษ เพื่อคุ้มครองการดำเนินงานของพวกเขา ผู้ที่มีบทบาทสำคัญในช่วงนี้คือ ฌาก เดอ บัวร์ชส์ (Jacques de Bourges) บาทหลวงคณะมิสซังต่างประเทศที่ติดตามสังฆราชแห่งเบริชมายังกรุงสยาม การดำเนินการของเดอ บัวร์ชส์

เริ่มต้นขึ้นเมื่อนักบวชคณะมิสซังต่างประเทศในกรุงสยามทราบปัญหาว่า พวกเขาแทบไม่อาจต่อกรกับประชาคมโปรเตสแตนต์และบาทหลวงต่างนิกาย ดังนั้น สังฆราชแห่งเบริชจึงมีคำสั่งให้บาทหลวงเดอ บัวร์ชส์นำจดหมายร้องเรียนของเขาที่มุ่งโจมตีบาทหลวงในระบบสิทธิอุปถัมภ์หลายกรณีมาถวายสันตะปาปา อย่างไรก็ดี จดหมายดังกล่าวกลับสร้างความไม่พอใจอย่างมากให้แก่ผู้กระทำความผิด (Forest, 1998, pp. 171-172)

แม้ว่าสังฆราชแห่งเบริชจะพยายามแสวงหาความคุ้มครองจากโรม แต่สิ่งหนึ่งที่บาทหลวงเดอ บัวร์ชส์เล็งเห็นคือ สันตะปาปาไม่สามารถคุ้มครองคณะของเขาได้ตามที่สังฆราชฝรั่งเศสคาดหวัง ดังนั้น เขาจึงหันความสนใจไปที่ราชสำนักอังกฤษ ซึ่งในขณะนั้นมีพระเจ้าชาร์ลส์ที่ 2 (Charles II ค.ศ. 1660-1685) พระญาติของพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ปกครอง เนื่องจากบาทหลวงเดอ บัวร์ชส์ไม่ทราบว่า พระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ทรงตั้งบริษัทการค้าของฝรั่งเศสขึ้นแล้ว (de Bourges, 2000, pp. 93-94) อีกทั้งบาทหลวงเดอ บัวร์ชส์ยังเห็นว่าพระเจ้าชาร์ลส์ที่ 2 คงปรารถนาจะช่วยเหลือเขาเพราะทรงเป็นคาทอลิกที่เคร่งครัด และพยายาม

ส่งเสริมการพระศาสนาในทุกทางอันเนื่องมาจากสถานการณ์ในอังกฤษ เดอ บัวร์ช์มีโอกาสนำเข้าเฝ้าพระเจ้าชาร์ลส์ที่ 2 ซึ่งพระองค์ทรงต้อนรับบาทหลวงฝรั่งเศสอย่างดี และทรงให้คำมั่นว่า จะช่วยเหลือกิจการของบาทหลวงคณะมิสซังต่างประเทศในตะวันออกอย่างเต็มความสามารถ (de Bourges, 2000, pp. 94-95) ทว่าในท้ายที่สุดแล้วราชสำนักอังกฤษก็ไม่ได้มีบทบาทสนับสนุนการดำเนินงานแต่อย่างใด เพราะผู้ดำเนินงานของคณะมิสซังต่างประเทศในยุโรปคนต่อมาก็คือ สังฆราชแห่งเฮลิโอบอลิสมุ่งความสนใจไปที่ฝรั่งเศสเสียมากกว่า

การดำเนินการระยะที่ 2 (ค.ศ. 1667-1684) เป็นช่วงแรกของการสร้างความสัมพันธ์ฝรั่งเศส-สยาม บาทหลวงคณะมิสซังต่างประเทศหลายคนได้เข้ามามีบทบาทในช่วงนี้ แต่ผู้ที่มีบทบาทมากที่สุดคือ สังฆราชแห่งเฮลิโอบอลิส การแสวงหาความคุ้มครองจากยุโรปในระยะนี้เต็มไปด้วยชั้นเชิงทางการเมืองอย่างมาก ทั้งนี้เพราะสังฆราชแห่งเฮลิโอบอลิสเป็นนักการเมืองที่มีความเก่งกาจและประนีประนอม นอกจากนี้ยังเข้าใจสถานการณ์ทางการเมืองและ

สถานการณ์ที่แท้จริงของบาทหลวงคณะมิสซังต่างประเทศเป็นอย่างดี รวมทั้งยังมีสายสัมพันธ์อันแนบแน่นกับบาทหลวงคณะเยซูอิตอีกด้วย (Forest, 1998, p. 181) แม้ในระยะนี้บาทหลวงฝรั่งเศสจะยังคงแสวงหาทางสนับสนุนจากสันตะปาปา แต่เนื่องด้วยปัญหาทางการเมืองภายในยุโรปทำให้พระองค์ไม่อาจที่จะช่วยเหลือคณะมิสซังต่างประเทศได้มากนัก ดังนั้น สังฆราชแห่งเฮลิโอบอลิส จึงหันหน้าไปหาบริษัทอินเดียตะวันออกของฝรั่งเศสและพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 โดยใช้กลวิธีต่าง ๆ ที่แยบคาย ทั้งการชี้แจงปัญหาในการดำเนินงาน การโฆษณาความสำเร็จของคณะมิสซังต่างประเทศในตะวันออก รวมทั้งความยิ่งใหญ่ของสมเด็จพระนารายณ์ฯ และราชอาณาจักรสยาม เพื่อให้ฝรั่งเศสสนับสนุนการดำเนินงานของพวกตน และสนใจที่จะติดต่อค้าขายกับสยามประเทศอันนำมาซึ่งการส่งเจ้าพนักงานและกองเรือมาช่วยดูแลความปลอดภัยของตนไปในอีกทางหนึ่งด้วย

การดำเนินงานของสังฆราชแห่งเฮลิโอบอลิสเริ่มต้นขึ้นใน ค.ศ. 1667 ด้วยการพยายามสร้างความสนใจและความน่าเชื่อถือในสายตา

ของคณะกรรมการบริษัทยินเดียตะวันออก
ของฝรั่งเศสผ่านจดหมายหลายฉบับ ซึ่งเล่าถึง
ประสบการณ์ที่สังฆราชพบเห็นระหว่าง
การเดินทาง ทั้งยังชี้แนะข้อแตกต่างใน
การค้าขายระหว่างวิโอซี อีไอซี โปรตุเกส และ
เดนมาร์กในตะวันออก (Pallu, 1904, p. 19)
เพราะต้องการชวนให้บริษัทยุโรป เชื่อว่า หาก
บริษัทยุโรป ช่วยเหลือและให้การคุ้มครองคณะ
มิสซังต่างประเทศแล้ว บาทหลวงสามารถ
ช่วยเหลือพ่อค้าเป็นการตอบแทนได้ เพราะ
พวกเขารู้สึกว่าในการทำการค้าเป็นอย่างดี
ในขณะเดียวกัน สังฆราชแห่งเฮลิโอบอลิสยัง
พยายามดำเนินการในโรม เพื่อให้สันตะปาปา
มอบอำนาจแก่คณะมิสซังต่างประเทศใน
ตะวันออกเพิ่มขึ้น แต่สังฆราชต้องประสบกับ
ความยุ่งยากเป็นอย่างมากในการเจรจา
เนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองใน
ยุโรปในคริสต์ศตวรรษที่ 17 เป็นที่ทราบกันว่า
ในปลายคริสต์ศตวรรษที่ 16 พระเจ้าฟิลิปที่ 2
แห่งสเปนได้ขึ้นครองบัลลังก์โปรตุเกส แต่
ต่อมาขุนนางและชนชั้นกลางระดับสูงใน
โปรตุเกสได้ก่อการปฏิวัติขึ้นในวันที่ 1
ธันวาคม ค.ศ. 1640 เนื่องจากไม่พอใจการ
ปกครองของสเปน และได้เลือกโจอา ดยุก

แห่งบรากันซา (Joao, Duke of Braganza)
เป็นกษัตริย์ ทรงพระนามว่า พระเจ้าโจอาที่ 4
(Joao IV ค.ศ. 1640-1656) (Burmingham, 1993,
p. 38) แต่สเปนไม่ยอมรับสถานภาพดังกล่าวนี้
และกดดันให้สันตะปาปาไม่รับรองสถานภาพ
ของพระเจ้าโจอาที่ 4 แห่งโปรตุเกสด้วย

ทว่าใน ค.ศ. 1668 สเปนกับโปรตุเกส
ได้ลงนามในสนธิสัญญาลิสบอน (Treaty of
Lisbon) เพื่อยุติข้อขัดแย้งระหว่างสองฝ่าย
สเปนจึงยินยอมรับรองสถานภาพของราชวงศ์
บรากันซา (Dynasty of Braganza) ในฐานะ
ผู้ปกครองโปรตุเกส ทำให้ความสัมพันธ์
ระหว่างโรมกับโปรตุเกสเปลี่ยนแปลงไปด้วย
นั่นคือ สันตะปาปากลับมาให้การยอมรับ
ผู้ปกครองโปรตุเกสในฐานะกษัตริย์อีก
ครั้งหนึ่ง และต้องดำเนินการต่าง ๆ เพื่อเอาใจ
ราชสำนักโปรตุเกส ดังนั้น สันตะปาปาจึงไม่
อาจดำเนินการใด ๆ เพื่อสนับสนุนคณะมิสซัง
ต่างประเทศได้อย่างเต็มที่ ในขณะเดียวกัน
สเปนเองได้พยายามต่อต้านบาทหลวงฝรั่งเศส
เพราะเกรงว่าเสนาบดีโกลูแบร์ตจะส่งกองเรือ
ไปยังตะวันออก (Chappoullie, 1943, p. 258)

ในระหว่างที่ฝ่ายต่อต้านพยายาม
ดำเนินการอย่างเข้มแข็งในกรุงโรมนั้น

สังฆราชแห่งเฮลิโอโพลิสเดินทางไปยังกรุงปารีส และได้เข้าเฝ้าพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ที่ปราสาทแซ็ง-แชรแมง (St. Germain) ในวันที่ 21 มกราคม ค.ศ. 1668 ในครั้งนี้พระองค์ทรงให้คำมั่นต่อสังฆราชว่า จะช่วยดูแลการเผยแพร่คริสต์ธรรมของบาทหลวงคณะมิสซังต่างประเทศในตะวันออกเป็นอย่างดี เพราะทรงเชื่อว่า ความก้าวหน้าของการพระศาสนาจะนำมาซึ่งเกียรติภูมิและชื่อเสียงของฝรั่งเศส นอกจากนี้ สังฆราชแห่งเฮลิโอโพลิสยังได้เข้าพบเสนาบดีโกลูแบร์ตอีกด้วย (Chappoulie, 1943, p. 259) หลังจากนั้นเป็นต้นมาบาทหลวงคณะมิสซังต่างประเทศในกรุงสยามมีหนังสือติดต่อกับเสนาบดีโกลูแบร์ตอย่างต่อเนื่องเพื่อรายงานความเป็นไปในตะวันออก โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสำเร็จในการดำเนินงานของบาทหลวงคณะมิสซังต่างประเทศ ความมีพระเมตตาของสมเด็จพระนารายณ์ฯ ต่อกณะความชื่นชมที่พระองค์ทรงมีต่อพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 เพื่อให้ราชสำนักฝรั่งเศสสนใจในกิจการของพวกตนในตะวันออก และสานสัมพันธ์กับสมเด็จพระนารายณ์ฯ ซึ่งพวกเขาได้ไปสรรเสริญพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ให้ทรงทราบ จนสมเด็จพระนารายณ์ฯ ทรงสนพระทัยที่จะมี

พระราชไมตรีด้วย (ธิษณา วีรเกียรติสุนทร, 2553, หน้า 118-124) ทว่าแม้พระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ได้ทรงให้คำมั่น แต่ก็ยังไม่มีพระราชโบายอย่างเป็นทางการในการเข้าช่วยเหลือคณะบาทหลวง และยังไม่มีท่าทีสนใจสยามประเทศแต่อย่างใด

กระทั่งใน ค.ศ. 1671 สังฆราชแห่งเฮลิโอโพลิสได้รับจดหมายจากพระนครศรีอยุธยาว่า สมเด็จพระนารายณ์ฯ มีพระเมตตาให้บาทหลวงคณะมิสซังต่างประเทศเลือกที่ดินสำหรับสร้างโบสถ์ และจะจัดส่งวัตถุอุปกรณ์ในการก่อสร้างมาให้ ดังนั้น สังฆราชแห่งเบริชจึงเลือกสร้างโบสถ์ใกล้หมู่บ้านโคชินจีน ซึ่งเรียกว่าบ้านปลาเห็ด (Launay, 2000, p. 17) สังฆราชแห่งเฮลิโอโพลิสจึงใช้จดหมายฉบับนี้ให้เป็นประโยชน์ในทางการเมือง จนทำให้สันตะปาปาเคลเมนต์ที่ 9 (Clement IX ค.ศ. 1667-1669) และพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 มีสาส์นและพระราชสาส์นมาถึงสมเด็จพระนารายณ์ฯ ตามลำดับ เพื่อขอบพระทัยที่สมเด็จพระนารายณ์ฯ มีพระเมตตาต่อชาวคริสต์ และขอให้ช่วยปกป้องสังฆราชฝรั่งเศสและคริสต์ศาสนาในราชอาณาจักรของพระองค์ (Lunier, 1883, p. 17)

ศาสน์และพระราชศาสน์นี้ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงสถานภาพของบาทหลวงคณะมิสซังต่างประเทศในยุโรปได้มากนัก แต่กลับมีความหมายอย่างในสยามประเทศ เพราะตามธรรมเนียมสยามนั้น สิ่งที่เป็นพระราชกรณียกิจสำคัญของกษัตริย์ประการหนึ่ง คือ การติดต่อกับต่างประเทศ นอกจากนี้ สิ่งที่เป็นที่เชิดหน้าชูตาและเสริมพระเกียรติยศของพระเจ้าแผ่นดินคือ การได้รับพระราชศาสน์จากกษัตริย์ต่าง ๆ (ศิขณา วีรเกียรติสุนทร, 2553, หน้า 42-43) ในสายตาของสมเด็จพระนารายณ์ฯ นั้น พระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ทรงเป็นกษัตริย์ที่ยิ่งใหญ่ในโลกตะวันตก ทำให้สมเด็จพระนารายณ์ฯ ทรงยินดียิ่งที่ได้รับพระราชศาสน์จากพระองค์ นอกจากนี้ ด้วยความใกล้ชิดระหว่างสมเด็จพระนารายณ์ฯ กับบาทหลวงฝรั่งเศส ทำให้เมื่อสังฆราชแห่งเฮลิโอปอลิสมาถึงพระนครศรีอยุธยาใน ค.ศ. 1673 สมเด็จพระนารายณ์ฯ จึงทรงต้อนรับเขาอย่างยิ่งใหญ่ และทรงยอมเปลี่ยนแปลงธรรมเนียมต้อนรับราชทูตบางประการ นั่นคือ พระองค์ทรงอนุญาตให้สังฆราชแห่งเฮลิโอปอลิสนั่งบนเก้าอี้ในระหว่างพระราชพิธีได้ (Launay, 2000, pp. 43-46) เพื่อเป็นเกียรติแก่สังฆราช

บาทหลวงฝรั่งเศสจึงภาคภูมิใจในเกียรติที่ได้รับยิ่ง และรู้สึกมั่นใจในสถานภาพของตนในสยามประเทศมากยิ่งขึ้น หลังจากนั้นสมเด็จพระนารายณ์ฯ มีพระราชดำริจะแต่งตั้งคณะราชทูตไปเข้าเฝ้าพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 แต่แผนการดังกล่าวนี้ไม่เป็นผล เนื่องจากขุนนางเปอร์เซียซึ่งมีอำนาจในราชสำนักสยามขณะนั้นทัดทานไว้

ทว่าคณะมิสซังต่างประเทศดีใจกับความสำเร็จครั้งนี้ได้ไม่นานนัก เพราะแม้พระเจ้าหลุยส์ที่ 14 จะพระราชทานพระราชศาสน์ถึงสมเด็จพระนารายณ์ฯ แต่เนื่องจากปัญหาทางการเมืองภายในยุโรป ทำให้พระองค์ไม่อาจที่จะออกหน้าช่วยเหลือคณะมิสซังต่างประเทศได้อย่างเต็มที่ตามที่ทรงสัญญาไว้ ดังที่กล่าวมาแล้วในเบื้องต้นว่าฝรั่งเศสสมัยราชวงศ์บูร์บองมีนโยบายต่างประเทศที่ชัดเจนคือป้องกันการโอบล้อมของราชวงศ์ฮับส์บูร์ก ทำให้กษัตริย์ฝรั่งเศสโดยเฉพาะอย่างยิ่งพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ข้องเกี่ยวกับสงครามในยุโรปอย่างต่อเนื่อง แต่สงครามที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของคณะมิสซังต่างประเทศในทศวรรษที่ 1670 นั่นคือ สงครามรุกรานฮอลแลนด์ (War of Dutch Invasion ค.ศ.

1672-1678) ในการสงครามครั้งนี้พระเจ้าหลุยส์ที่ 14 มีพันธมิตรที่สำคัญคือ อังกฤษ และโปรตุเกส แต่ในทางปฏิบัติจริง ๆ แล้วพระเจ้าชาร์ลส์ที่ 2 ไม่อาจที่จะช่วยเหลือพระองค์ได้อย่างแท้จริง เพราะทรงไม่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐสภาอังกฤษ ดังนั้นพันธมิตรที่สำคัญของฝรั่งเศสจึงเหลือเพียงโปรตุเกสเท่านั้น

ทว่าเมื่อเกิดสงคราม พระเจ้าอัลฟงซูที่ 6 ทรงเริ่มหวาดหวั่นในการเข้าร่วมสงคราม โกลุแบร์ตจึงต้องเดินทางไปพบฟรานเชสโก เดอ เมโล (Francesco de Melo) ราชทูตโปรตุเกส ที่กรุงลอนดอน ทว่าเขากลับไม่ได้รับคำตอบใด ๆ เลย (Chappoulie, 1943, p. 286) ดังนั้นพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 จึงต้องพยายามรักษาน้ำใจโปรตุเกสด้วยวิธีการต่าง ๆ รวมทั้งต้องทรงเพิกเฉยต่อข้อร้องเรียนของคณะมิสซังต่างประเทศด้วย ต่อมาใน ค.ศ. 1672 ฝรั่งเศสกับโปรตุเกสได้เข้าร่วมการเจรจาหรือเรื่องการสงคราม และเมื่อมีการหยิบยกประเด็นเรื่องการศาสนาในตะวันออกมาสนทนา โดยฝรั่งเศสพยายามชักจูงให้โปรตุเกสคลายความไม่พอใจต่อคณะมิสซังต่างประเทศ ทว่าฝ่ายโปรตุเกสได้ยืนยันอย่างชัดเจนว่า จะไม่

เปลี่ยนแปลงคำสั่งเรื่องการต่อต้านสังฆราชฝรั่งเศสและคณะใด ๆ ทั้งสิ้น ผู้แทนฝรั่งเศสจึงได้แต่เพียงตอบกลับไปว่า พระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ไม่มีพระราชประสงค์จะทำลายสิทธิอุปถัมภ์ของกษัตริย์โปรตุเกส พระองค์เพียงแต่มีพระราชประสงค์ที่จะปกป้องชาวฝรั่งเศสจากอุปราชโปรตุเกสที่เมืองกัวเท่านั้น (Chappoulie, 1943 p. 286) นอกจากนี้ปัญหาการเมืองระหว่างประเทศในเวลานั้นแล้ว เดอ ลา แชซ (de la Chaize) บาทหลวงคณะเยซูอิตที่ใกล้ชิดพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ยังเป็นแกนนำสำคัญในการชักชวนการให้ความช่วยเหลือของพระองค์ต่อคณะมิสซังต่างประเทศอีกด้วย

แม้สถานการณ์ที่เกิดขึ้นจะเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานของคณะมิสซังต่างประเทศ แต่บรรดานักบวชเหล่านี้ก็ไม่ละความพยายามที่จะทำให้ฝรั่งเศสสนใจต่อกิจการในตะวันออกให้ได้ ดังนั้น บาทหลวงคณะมิสซังต่างประเทศจึงหันไปติดต่อกับบรรดาพ่อค้าฝรั่งเศสที่ประจำในเมืองท่าที่อินเดีย ดังเช่น บาทหลวงหลุยส์ ลาโน (Louis Laneau) หรือสังฆราชแห่งเมเตลโลโปลิส ได้ชักชวนให้ฟร็องซัวส์ บารอง (François Baron)

หัวหน้าสถานีการค้าที่สุริตเข้ามาค้าขายในกรุงสยาม ใน ค.ศ. 1680 บารองจิงส่งองเดร เดส์ล็องส์-บูโร (André Deslandes-Bourreau) หรือที่รู้จักกันในนามของเมอติเอร์เดส์ล็องส์ (Deslandes) บุตรเขยเข้ามาติดต่อกับค้าขายในพระนครศรีอยุธยา (Launay, 2000, p. 107)

ในครั้งนี้สังฆราชแห่งเมเตลโลโปลิสพยายามทำทุกวิถีทาง เพื่อให้บริษัทฯ เห็นว่าบาทหลวงมีอำนาจมากในกรุงสยาม และหากพวกเขาเข้ามาค้าขายหรือตั้งสถานีการค้าที่นี่ พวกเขาจะได้รับการคุ้มครอง และซื้อขายสินค้าได้อย่างเสรี ด้วยการพยายามที่จะให้เมอติเอร์เดส์ล็องส์ได้เข้าถวายสาส์นของมาร์แตง ต่อสมเด็จพระนารายณ์ฯ แม้ความพยายามดังกล่าวจะไม่ถูกต้องตามธรรมเนียมสยามที่อนุญาตให้เพียงราชทูตจากกษัตริย์สามารถเข้าเฝ้าพระเจ้าแผ่นดินได้ ในกรณีของเมอติเอร์เดส์ล็องส์นี้ จะได้เข้าพบเพียงออกญาโกษาธิบดีเท่านั้น ทว่าเนื่องจากพ่อค้าฝรั่งเศสไม่ต้องการที่จะทอดเวลาออกไปอีก เขาจึงยอมเข้าพบเพียงออกญาโกษาธิบดีตามธรรมเนียมปฏิบัติ (Launay, 2000, pp. 104-105) แต่ในท้ายที่สุดสังฆราชแห่งเมเตลโลโปลิสสามารถทำให้เมอติเอร์เดส์ล็องส์เข้าเฝ้าสมเด็จพระนารายณ์ฯ

เป็นการส่วนตัวได้ ต่อมาบริษัทจึงตัดสินใจตั้งสถานีการค้าในพระนครศรีอยุธยา โดยมีเมอติเอร์เดส์ล็องส์เป็นหัวหน้าพ่อค้าฝรั่งเศสประจำกรุงสยามคนแรก

แม้การเข้ามาสยามของเมอติเอร์เดส์ล็องส์จะสร้างความดีใจให้แก่บาทหลวงคณะมิสซังต่างประเทศเท่าใด แต่สิ่งที่ทำให้พวกเขาปลานปลื้มยิ่งกว่า คือ ในระยะเวลาเดียวกันสมเด็จพระนารายณ์ฯ ทรงแต่งตั้งคณะราชทูตอันประกอบด้วยออกพระพิพัฒน์ฯ ราชไมตรี หลวงศรีวิศาลสุนทรและออกขุนนครวิชัยไปเจริญพระราชไมตรีกับพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 และให้บาทหลวงโกลุด เกม (Claude Gayme) เป็นผู้ติดตาม (Launay, 2000, p. 107) บาทหลวงในพระนครศรีอยุธยามุ่งหมายเป็นอย่างยิ่งว่าคณะราชทูตชุดนี้จะสร้างความสนใจและน่าเชื่อถือของคณะมิสซังต่างประเทศในสายพระเนตรพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ให้มากยิ่งขึ้น ในขณะที่เดียวกันบาทหลวงคณะมิสซังต่างประเทศได้ส่งจดหมายไปยังบรรดาบาทหลวงผู้ใหญ่ของคณะ เพื่อให้ช่วยดูแลคณะราชทูตอย่างดีที่สุด เพื่อสร้างความเชื่อถือของคณะในสายตาของสมเด็จพระนารายณ์ฯ เช่นกัน ทว่าเรื่องที่คณะราชทูตโดยสารไปอับปางลงใกล้แหลม

กู๊ดโฮป (Cape of Good Hope) ใน ค.ศ. 1681
ลูกเรือทั้งหมดสาบสูญไปในสายน้ำ

การดำเนินงานระยะที่ 3 คือการดำเนินงานของบาทหลวงวาเซต์ใน ค.ศ. 1685 ถือเป็นการพยายามครั้งสำคัญที่สุด เพราะบาทหลวงวาเซต์สามารถทำให้พระเจ้าหลุยส์ที่ 14 แต่งคณะราชทูตมายังกรุงสยามได้ การดำเนินการดังกล่าวเริ่มต้นขึ้นหลังจากสังฆราชแห่งเฮลิโอบอลิสเชิญพระราชสาส์นในพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 เป็นครั้งที่ 2 สมเด็จพระนารายณ์ฯ จึงทรงส่งผู้แทน 2 คน คือ ออกขุนพิชัยวาทิตและออกขุนพิชิตโมทรีไปฝรั่งเศสใน ค.ศ. 1684 พร้อมกับบาทหลวงเบนิญ วาเซต์ เพื่อไปสืบข่าวคณะราชทูตสยามชุดแรก และเจรจาความเมืองกับราชสำนักฝรั่งเศส ก่อนออกเดินทางสังฆราชแห่งเมเตลโปลิสได้มอบหมายหน้าที่ให้แก่บาทหลวงวาเซต์หลายประการที่สำคัญคือ บาทหลวงวาเซต์ต้องรายงานต่อราชสำนักฝรั่งเศสว่า คณะมิสซังต่างประเทศประสบความสำเร็จในสยามเป็นอย่างยิ่ง ด้วยพระเมตตาของกษัตริย์สยาม สมเด็จพระนารายณ์ฯ ทรงมีความยินดีเช่นไรที่พระเจ้าหลุยส์ที่ 14 มีชัยชนะเหนือเนเธอร์แลนด์ และต่อพระประสูติกาล

ของดยุกแห่งบูร์กอญ (Duke de Bourgogne) รวมทั้งให้ชี้แจงว่า สมเด็จพระนารายณ์ฯ ทรงส่งคณะราชทูตมายังฝรั่งเศสตั้งแต่ ค.ศ. 1680 แต่คณะเดินทางหายสาบสูญไประหว่างทาง (Launay, 2000, p. 107) ทั้งนี้เพื่อจูงใจให้พระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ทรงให้ความสนพระทัยสยามประเทศและส่งคณะราชทูตมาเข้าเฝ้าสมเด็จพระนารายณ์ฯ เพราะในครั้งนี้หากนักบวชไม่อาจทำให้พระเจ้าแผ่นดินฝรั่งเศสทรงส่งคณะราชทูตมาก็อาจจะบั่นทอนความน่าเชื่อถือของพวกเขาในสายพระเนตรของสมเด็จพระนารายณ์ฯ ไปโดยปริยาย

ทว่าเมื่อบาทหลวงวาเซต์เดินทางมาถึงกรุงปารีส และได้เข้าพบเสนาบดีเดอ ชินญูเอลย์ เขากลับต้องประหลาดใจอย่างยิ่ง เพราะเสนาบดีฝรั่งเศสได้แจ้งว่า พระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ไม่มีพระราชประสงค์ที่จะแต่งคณะราชทูตไปยังกรุงสยาม เพราะเชื่อคำลวงของวีไอซีอีกทอดหนึ่งที่ว่า สมเด็จพระนารายณ์ฯ ไม่เคยมีพระราชประสงค์จะติดต่อกับพระองค์แต่อย่างใด (Launay, 2000, p. 107) ดังนั้น บาทหลวงวาเซต์จึงเขียนบันทึกฉบับหนึ่งถวายพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 เอกสารฉบับนี้มีความสำคัญ

เป็นอย่างยิ่ง เนื้อหาในจดหมายฉบับนี้มีใจความสำคัญอยู่สามประการ ประเด็นแรกคือ บาทหลวงวาเซต์มุ่งโจมตีวิโอซีที่ได้ให้ข้อมูลแก่พระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ว่าไม่ควรที่เชื่อข้อมูลของวิโอซี เพราะวิโอซีเกรงว่าพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 จะให้ความสนใจราชอาณาจักรสยาม จึงพยายามยุยงให้สมเด็จพระนารายณ์ฯ หวาดเกรงพระองค์ ทว่าสมเด็จพระนารายณ์ฯ กลับประสงค์จะเป็นพันธมิตรกับพระองค์มากยิ่งขึ้น (Launay, 2000, p. 107)

ประเด็นที่ 2 กรุงศรีอยุธยาเป็นเมืองท่าที่รุ่งเรือง และมีเรือสินค้าจากที่ต่าง ๆ มาค้าขายอยู่เสมอ เพื่อดึงดูดให้บริษัทอินเดียตะวันออกของฝรั่งเศสสนใจการค้าในสยามมากยิ่งขึ้น ประเด็นที่ 3 บาทหลวงวาเซต์รายงานถึงแนวโน้มที่สมเด็จพระนารายณ์ฯ จะยอมหันมาเข้ารีต ประเด็นดังกล่าวนี้ น่าจะเป็นประเด็นที่สำคัญที่สุดที่ทำให้พระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ทรงแต่งคณะราชทูตมายังพระนครศรีอยุธยา ทั้งนี้เพราะในช่วงเวลานั้น พระองค์ทรงเคร่งครัดในศาสนาเป็นอย่างยิ่ง และมีพระราชประสงค์ที่จะส่งเสริมการพระศาสนาในทุกประการ อันเนื่องมาจากอิทธิพลของมาดามเดอ เมทเทอนองด์ (Madame de Maintenon)

พระสนมคนโปรด แม้คำกล่าวอ้างนี้จะมีผลสำคัญยิ่งในทางการเมืองระหว่างรัฐ ทว่าข้อความดังกล่าวนี้ถือเป็นคำลวง เพราะแม้สมเด็จพระนารายณ์ฯ จะทรงสนับสนุนการดำเนินงานของนักบวชฝรั่งเศสเป็นอย่างยิ่ง หรือมักใช้เวลาสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเรื่องศาสนากับพวกเขา แต่ไม่ได้หมายความว่ากษัตริย์สยามจะยอมเข้ารีตแต่อย่างใด เพราะหากพิจารณาโดยปราศจากอคติแล้ว พบว่าสมเด็จพระนารายณ์ฯ ทรงตั้งคำถามด้วยความอยากรู้อยากมากกว่าศรัทธาในคำสอน ประเด็นดังกล่าวนี้ บาทหลวงคณะมิสซังต่างประเทศในสยามทราบเป็นอย่างดี และรู้สึกตื่นตระหนกเป็นอย่างยิ่ง เมื่อเชอวาลิเยร์ เดอ โชมองเข้ามายังสยาม เพื่อเปลี่ยนศาสนาของพระเจ้าแผ่นดินสยาม (ศิษยาภิบาลวิริยดิศกุล, 2553, หน้า 120-121)

แม้ระหว่าง ค.ศ. 1667 บาทหลวงคณะมิสซังต่างประเทศจะมีบทบาทอย่างยิ่งต่อการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างฝรั่งเศสกับสยาม แต่เนื่องจากคำกล่าวอ้างหลายประการ โดยเฉพาะคำกล่าวอ้างในจดหมายของบาทหลวงเบนิญ วาเซต์นั้นไม่เป็นความจริงแต่อย่างใด รวมทั้งสิทธิพิเศษต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น

เป็นการค้าหรือศาสนาที่สมเด็จพระนารายณ์ฯ ทรงมอบให้แก่ฝรั่งเศสไม่เป็นผลในทางปฏิบัติ (ธิษณา วีรเกียรติสุนทร, 2553) ทำให้สถานภาพของคณะมิสซังต่างประเทศ สันคลอน ฝ่ายตรงข้ามโดยเฉพาะนักบวชคาทอลิกได้ใช้ความล้มเหลวของบาทหลวงในสยามมาโจมตีพวกเขา และกลายเป็นผู้ได้เปรียบทางการเมืองภายหลัง ค.ศ. 1685 เป็นที่ทราบกันว่า แม้บาทหลวงเดอ ลา แซส จะต้องทรงยินยอมให้พระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ส่ง เซอวาลิเยร์ เดอ โชมองมายังกรุงสยาม เนื่องด้วยไม่อาจทัดทานพระราชประสงค์ของพระองค์ที่ต้องการเปลี่ยนศาสนาของสมเด็จพระนารายณ์ฯ ทว่าไม่ได้หมายความว่าฝ่ายเยซูอิตจะยอมพ่ายแพ้ไปโดยสิ้นเชิง ในการเดินทางครั้งนี้คณะเยซูอิตได้ส่งบาทหลวงเจ็ดคนที่มีความรู้ในวิทยาการต่าง ๆ มายังสยามด้วยอ้างว่าพวกเขาจะเดินทางไปปฏิบัติภารกิจในจีนต่อไป ทว่าเมื่อมาถึงบาทหลวงคณะเยซูอิตได้เข้าไปมีบทบาทในราชสำนักสยาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในคราวการชมสุริยุปราคาของสมเด็จพระนารายณ์ฯ ทำให้พระองค์ทรงประทับใจบาทหลวงคณะนี้เป็นอย่างมาก (Bouvet, 1963)

ในขณะเดียวกัน กิย์ ตาชาร์ด (Guy Tachard) หนึ่งในคณะบาทหลวงเยซูอิตได้เข้าไปมีความใกล้ชิดกับคอนสแตนติน ฟอลคอน (Constantine Faulkon) เสนาบดีคนสนิทของสมเด็จพระนารายณ์ฯ ฟอลคอนทราบดีว่าหากต้องการใกล้ชิดราชสำนักฝรั่งเศสอย่างแท้จริงแล้ว บาทหลวงกลุ่มที่สามารถช่วยเหลือเขาได้ อย่างแท้จริงคือ คณะเยซูอิต ดังนั้น หลังการเดินทางมายังกรุงสยามของเซอวาลิเยร์ เดอ โชมอง ใน ค.ศ. 1685 การดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างฝรั่งเศสกับสยามได้ถูกเปลี่ยนมือจากบาทหลวงคณะมิสซังต่างประเทศไปเป็นบาทหลวงตาชาร์ดจนกระทั่งสิ้นรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์ฯ

บทสรุป

ด้วยข้อพิพาทระหว่างบาทหลวงคณะมิสซังต่างประเทศกับบาทหลวงในระบบสิทธิอุปถัมภ์ ทำให้ระหว่าง ค.ศ. 1667-1685 บาทหลวงคณะมิสซังต่างประเทศพยายามแสวงหาความช่วยเหลือจากราชสำนักฝรั่งเศส โดยในระยะแรกพวกเขาได้ดำเนินการผ่านบริษัทอินเดียตะวันออกของฝรั่งเศส ก่อนที่จะได้เข้าเฝ้าพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ใน ค.ศ. 1668

แม้พระองค์จะทรงให้คำมั่นว่าจะทรงช่วยเหลือ
การดำเนินงานของคณะมิสซังต่างประเทศ
ในทุกทาง แต่เนื่องด้วยพระองค์ต้องทรงรักษา
น้ำใจของโปรตุเกส ซึ่งเป็นพันธมิตรในการทำ
สงคราม ดังนั้น พระเจ้าหลุยส์ที่ 14 จึงต้องทรง
เพิกเฉยต่อข้อร้องเรียนหลายประการของพวกเขา

นอกจากนี้ เดอ ลาแซส บาทหลวง
เยซูอิตที่ใกล้ชิดกับพระองค์ ยังเป็นแกนนำ
ในการขัดขวางไม่ให้พระเจ้าหลุยส์ที่ 14
ทรงอุดหนุนกิจการของคณะมิสซังต่างประเทศได้
แต่ในท้ายที่สุด ใน ค.ศ. 1684 เบนีญ วาเชต์
บาทหลวงคณะมิสซังต่างประเทศที่ติดตาม

ผู้แทนสยามมายังปารีส สามารถดำเนิน
การโน้มน้าวจนพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ทรงส่ง
คณะราชทูตมายังกรุงสยามได้สำเร็จด้วย
การกล่าวคำลงต่าง ๆ โดยเฉพาะสมเด็จพระ
พระนารายณ์ฯ ทรงใส่ใจในคริสต์ธรรม
แต่ในท้ายที่สุดผลการดำเนินงานของคณะ
ราชทูตฝรั่งเศสก็ทำให้ทราบว่า คำกล่าวอ้าง
ของบาทหลวงวาเชต์นั้นไม่เป็นความจริง
ทำให้ กิโย ดาซารุคส์ บาทหลวงคณะเยซูอิต
ก้าวขึ้นมาเป็นบทบาทสำคัญแทนที่จนกระทั่ง
การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองหลังรัชกาล
สมเด็จพระนารายณ์ฯ

บรรณานุกรม

- ธิษณา วีรเกียรติสุนทร. (2553). *สนธิสัญญาระหว่างสยามกับชาติตะวันตกในรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์*. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2549). *การเมืองไทยสมัยพระนารายณ์* (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: มติชน.
- ปรีดี พิศุมิวิถิ. (2552). จดหมายรุษ คือ อาเราชู และบันทึกคำสั่งอัลฟงซู คือ อัลบูแกร์เกอ ถึงอันโตนิโอ มิรันดา คือ อาเซเวดูในการเริ่มต้นความสัมพันธ์สยามกับโปรตุเกสในต้นคริสต์ศตวรรษที่ 16. ใน *100 เอกสารสำคัญ: สรรพสาระประวัติศาสตร์ไทย ลำดับที่ 1*. กรุงเทพฯ: ศักดิโสภณการพิมพ์.
- โกสเด, โรแบต์. (2549). *ประวัติการเผยแพร่คริสต์ศาสนาในสยามและลาว*. อรสา ชาวจีน แปล. กรุงเทพฯ: สื่อมวลชนคาทอลิกประเทศไทย.
- Bhawan Ruangsilp. (2007). *Dutch East India Company Merchants at the Court of Ayutthaya: Dutch Perceptions of the Thai Kingdom, c.1604-1765*. Leiden: E.J. Brill.
- Bourges, Jacques de. (2000). *Relation du Voyage de Mgr l'évêque de Béryste, Au Royaume de la Cochinchine, par la Turquie, la Perse, les Indes, etc. jusqu'au Royaume de Siam et autres lieux*. Paris: Gerard Montford.
- Bouvet, J. (1963). *Voiage de Siam*. J.C. Gatty, éditeur. Leiden: E.J. Brill.
- Burmington, D. (1993). *Concise history of Portugal*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Chappoulie, H. (1943). *Aux Origines d'une Église, Rome et les Missions d'Indochine au XVIIe Siècle, Tome I*. Paris: Bloud et Gay.
- Dhiravat na Pombejra. (2003). The Dutch-Siamese conflict of 1663-1664, A Reassessment. in *around and about Formosa, essays in honor of Professor Ts'ao Yung-ho*. (pp. 291-306.). Leonard Blussé. ed.. Taipei: Ts'ao Yung-ho Foundation for Culture and Education Taipei.

- Forest, A. (1998). *Les Missionnaires Français au Tonkin et au Siam XVIe – XVIIe Siècles, Analyse compare d'un relative succes et d'un total échec, Livre I Histoires du Siam*. Paris: L'Harmattan.
- Guenou, J. (1986). *Missions Etrangères de Paris*. Paris: Fayard.
- Hutchinson, E.W. (1985). *Adventurers in Siam in the seventeenth century*. Bangkok: D.D. Books.
- Israel, J. I. (1998). *The Dutch Republic, Its Rise, Greatness and Fall, 1477 – 1806*. New York: Oxford University Press.
- Lanier, L. (1883). *Étude Historique sur les Relations de la France et du Royaume de Siam de 1662 à 1703*. Versailles: E. Aubert.
- Launay, A. (2000). *Histoire de la Mission de Siam 1662 – 1811, vol. I* Paris: Missions Étrangères de Paris.
- Merriman, J. (2004). *A History of Modern Europe from the Renaissance to the Age of Napoleon*. New York: W.W. Norton.
- Pallu, F. (1904). *Lettres de Monseigneur Pallu*. Paris: s.n.
- Smith, S. H. (2011). *Creolization and Diaspora in the Portuguese Indies, The Social World of Ayutthaya, 1640-1720*. Leiden: Brill.
- Sottas, J. (1994). *Histoire de la Compagnie Royale des Indes Orientales 1664-1719*. Rennes: La Decouvrance.
- Surachai Chumsripan. (1990). *The Initiation of the Mission in Siam by the Jesuit Missionaries in the XVIIth Century*, License in Church History, Facultus Historiae Ecclesiasticae, Pontificia Universitas Gregoriana.
- Wirth, B. (1988). *La Strategie d'Evangelisation des Prêtres des Missions Etrangères de Paris à Siam, 1662 -1668*. Thèse de Doctorat, Science de l' Education, Université Lyon II.